

Özv. Kovács Dénesné,

szül.

Bencze Anna.

Akik egyházunk történelmét az újabb időkben ismerik, azok előtt nem ismeretlen e név. Még életében kitörölhetlenül be volt írva a történelem lapjaira. Ott állott egyházi jótevőink díszes sorozatában. 1890. június 24-én tette fel az özvegyi fátyolt, de ezzel egyszerre a halhatatlanság koszoruját is. Kovács Dénes, előbb vargyasi tanító, később désfalvi lelkész, legutóbb pedig bágyoni birtokos, végrendeletében mintegy 120 ezer korona értékű vagyonának örökösévé a magyarországi unitárius egyházat tette azzal a kikötéssel, hogy az Kovács Dénes és neje Bencze Anna nevén önállóan kezeltesék. Ez a vagyon Kovács Dénesnek 1890-ben bekövetkezett halálával a maga teljes egészében az egyház birtokába ment át, mert neje is lemondott minden törvényes igényéről 1000 kor. évi járadék ellenében, amelyet később az egyház 1400 kor.-ra emelt s Kolozsvárt szabad lakással kiegészített. Hogy a tanítói és lelkészi jövedelem mellett Kovács Dénes ilyen tekintélyes vagyont gyűjthetett, az első sorban az ő érdeme, akinek egészséges és gyakorlatias gondolkozását az is jellemzi, hogy 1887. ápr. 10-én kelt levelében folyóiratunk akkori szerkesztőségéhez azt az indítványt adta volt be, hogy előfizetőink az előfizetési díjat 100 a pártoló díjat pedig 200 kor. befizetéssel egyszersmindenkorr váltsák meg, ő maga az utóbbi összeg beküldésével meg is váltotta. De minden esetre a vagyon-gyarapodásnak másik hathatós tényezője az ő neje: Bencze Anna volt. Mi, akik közelebről ismertük, akik jellemét s életfelfogását tanulmányozhattuk, bizonyoságot tehetünk arról, hogy az ő takarékosága és házias erényei nagy mértékben elősegítették férje nemes szándékait s jóra való törekvéseit. És amikor a vagyonról, ami egyfelől az ő szorgalmának és

takarékosságának volt a gyümölcse, az egyház javára lemondott, akkor az az áldozatkész buzgóság vezette, amely egyházunkat annyi nehéz megpróbáltatás után is fenntartotta. Kriza püspök unokahúga önmagához s családjához méltóképpen cselekedett. Hosszas özvegyiségében, amikor már az életviszonyok nagyon megváltoztak, amikor az egyháztól kapott évjáradék mellett is sokszor kellett nélkülözéssel küzdenie, soha nem panaszkodott. Jótékonyságának e tudata a megnyugvás érzésével töltötte be kebelét.

A 72 éves nőnek halála hirtelen következett be folyó évi november 12-én, alig négy napi betegség után. Egyházunk a maga halottjának tekintette. Az E. K. Tanács nevében a püspök koszorút helyezett koporsójára s jóltevőinket méltán megillető kegyelettel kísértük sirjába.

V. A.

IRODALOM.

Dévay Bíró Mátyás Tanításai. Tanulmány a magyar protestáns theologiai irodalom kezdeteiből. Irta: Révész Imre a kolozsvári ref. theologiai fakultás ny. r. tanára. Kolozsvár, 1915. 179. l. Ára 5 kor.

Ha nem tudnánk semmit arról a családi összeköttetésről, amely Révész Imre, az egykori híres debreceni lelkipásztor és kiváló egyháztörténetíró között és a kolozsvári ref. theologiai fakultás jelenlegi fiatal, szorgalmas és nagykézsültségű tanára között fenn áll: e könyv elolvasása után, mégis ott maradna a lelkünkben az a gondolat, hogy itt a historikus objektivitását különben minden tiszteletre méltó szubjektív érzelmek befolyásolják és zavarják. Író szerint s szerintünk is az első Révész Imre írta „a legrészletesebb, legönállóbb és legtudományosabb monográphiát“ Dévay Bíró Mátyásról. Ennek a monográphiának van egy általánosító tétele, amely így hangzik: „A magyar haza reformatiójának kezdetleges forrását kétségen kívül Luther szellemének hatása indította meg, de a forrás a magyar ajkuaknál tüstént melanchtoni irányzatot vett, majd a helvéták felé tartott s mire folyammá nőtt, egyenesen Kálvin szellemét és irányzatát vette fel.“ „Mi az oka annak“ — kérdi az ifj. Révész, — hogy ez a tétel elhangzása óta nem lett egyháztörténelmi tudásunknak „szervesen belétaglalt közkincsévé, magától értetődő, sarkalatos igazságává?“ (1. l.) A félszázaddal ezelőtt elhangzott kijelentésnek „igazoló bizonyága gyanánt“ kívánja most az író a Dévay Bíró Mátyás theologiai irányzatát megvilágítani. (4. l.) Objektiv historikusnak szabad-e a főcél helyett ilyen mellékes célt tűzni maga elébe? És a történelmi igazságokat a családi tradíciók homályos szemüvegén keresztül nézheti-e? Ez az egyik körülmény, ami zavarólag hat a kezünk alatti mű olvasásában.

A másik az a végső következtetés, amire író különben nagyon gondos tanulmányai alapján jut. Megállapítja t. i. eredmény gyanánt, hogy „Dévay a hit és élet legfőbb kérdéseiben, a reformatori tanfogalmak leglényegesebbjeiben Luther és Melanchton hű követője“ (165. l.) Kisebb és mellékkérdésekben Zwinglitől, Butzertől, sőt Kálvintól is tanult. (166 s köv. l.) Gondolatunk szerint az író evvel elérte a célját. De aztán, hogy mi lett volna a Dévay vallási iránya, ha későbbben születik vagy a Kálvin „Institutió“-jával végző rendszere korábban kialakul, az már igazán nem tartozik a historikus